

II. ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1963

Α΄

ΕΚΘΕΣΙΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΕΙΣ ΚΙΜΩΛΟΝ
ΑΠΟ ΤΗΣ 14 ΜΕΧΡΙ 29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1963

ΥΠΟ ΓΕΩΡΓ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ

Εἰς τὴν νῆσον Κίμωλον, ἀνήκουσαν εἰς τὸ σύμπλεγμα τῶν Κυκλάδων, κειμένην δὲ μεταξὺ τῆς Σίφνου καὶ τῆς Μήλου, ἐγγύτερον πρὸς τὴν δευτέραν, εἰργάσθη πρὸς μελέτην τοῦ κατὰ παράδοσιν λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐπὶ 15 ἡμέρας, ἥτοι ἀπὸ τῆς 14 μέχρι τῆς 29 Αὐγούστου 1963, κατόπιν σχετικῆς ἐντολῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ἐρευνήθησαν μορφαὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἀνθρωπολογικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου, συλλεχθεῖσας ἔτι καὶ ἀξιολόγησαι καὶ καταγραφῆς, ἡχογραφίσεως, κινηματογραφίσεως καὶ φωτογραφίσεως.

Ἡ καταγραφεῖσα ὕλη κατετέθη εἰς τὸ λαογραφικὸν Ἀρχεῖον εἰς χειρόγραφον ἐκ σελ. 452, σχ. 800 μεγ. (ἀρ. εἰσαγ. 2498) ὡς, ἐπίσης καὶ ἡ ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου ἐξ 75 ἡχογραφίσεων δημοδίων ᾠδῶν καὶ λαϊκῶν χορῶν (ἀρ. εἰσαγ. 7299-7373)¹. Ἡ μουσικὴ ὕλη αὕτη ἀποτελεῖται α) ἐκ μελωδιῶν ᾠσμάτων β) ἐκ μουσικῆς λαϊκῶν χορῶν (σορυτὸς ποταμός, μανόλαρος καὶ μπάλος, σούστα) καὶ γ) ἐκ κλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐγκώμια ἐπιταφίου εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου κατὰ τὸ

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἰ. Κ. Βογιατζίδης, Κίμωλος, Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τῆς νήσου. Ἀθηνᾶ, τόμ. ΑΕ' (1923/24), σ. 67-124. — Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Κιμωλίων. Ἀθηνᾶ, τόμ. ΑΖ' (1925/26) σ. 108-160.

Ἀντών. Μηλιαράκης, Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κατὰ μέρος. Κίμωλος. Ἀθῆναι 1901, 8ον, σελ. 48, 2 εἰκ. καὶ 1 χάρτ.

Ἰωάνν. Σπ. Ράμφος, Κιμωλιακά. Ἀθῆναι, α' & λγ', 8ον, σελ. 55. (Ἐν σ. 53-55 βιβλιογραφία περὶ τῆς Κιμῶλου).

Ἰωάνν. Σπ. Ράμφος-Κ. Ι. Παπαδόπουλος, Λαογραφικά τῆς Κιμῶλου, ἐν Πειραιεῖ 1953, 8ον σελ. 52-κζ'.

C. S. Sonnini, Voyage en Grèce et en Turquie, tom. second, A Paris, 1801 (λαογραφικά καὶ εἰδήσεις εἰς σ. 4-74).

¹ Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης εὐχαριστῶ θερμῶς τὸν πρωτοπρεσβύτερον κ. Ἰωάνν. Σπ. Ράμφον, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν λαμπρὰν συμπαραστάσιν ὀφείλεται ἡ ἐπιτυχὴς ἐκτέλεσις τῆς ὅλης ἐργασίας ταύτης.

ἐσπέρας τῆς παραμονῆς τῆς ἑορτῆς (15 Αὐγ.), τὰ ὁποῖα ἐψάλησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Εὐαγγελιστρίας.

Εἰς τὰς κινηματογραφηθείσας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου περιλαμβάνονται:

α) γαμήλια ἔθιμα (παρασκευὴ γλυκῶν, στρώσιμο τοῦ νυφικοῦ κρεββατιοῦ, ὁ στολισμὸς τοῦ μελλονύμφου καὶ ἀποχαιρετισμὸς ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας. Ἡ ἐκκίνησις εἶτα τῆς γαμηλίου πομπῆς ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ πρὸς μετάβασιν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύφης διὰ τὴν παραλαβὴν τῆς πρὸς στέψιν. Ἡ στέψις εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὁ γαμήλιος χορὸς· β) ταλασιουργία καὶ ὑφαντικὴ· γ) λαϊκὴ πανήγυρις τὴν 15 Αὐγ. (Ἀποψις τῆς Κιμώλου. Μεταφορὰ τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας ἐν πομπῇ εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας).

Α'. Ἡ νῆσος Κίμωλος, ὄρεινὴ καὶ ἄνυδρος, ἐκτάσεως 38 τετρ. χίλιομετρο., ἔχει ἐκ παλαιότερων χρόνων ἓνα μόνον κύριον συνοικισμόν, ὁ ὁποῖος καλεῖται ὁμοίως Κίμωλος, κεῖται δὲ πρὸς τὸ νότιον μέρος καὶ εἰς ἀπόστασιν 15' ἀπὸ τοῦ ἐπινείου Ψάθῃ.

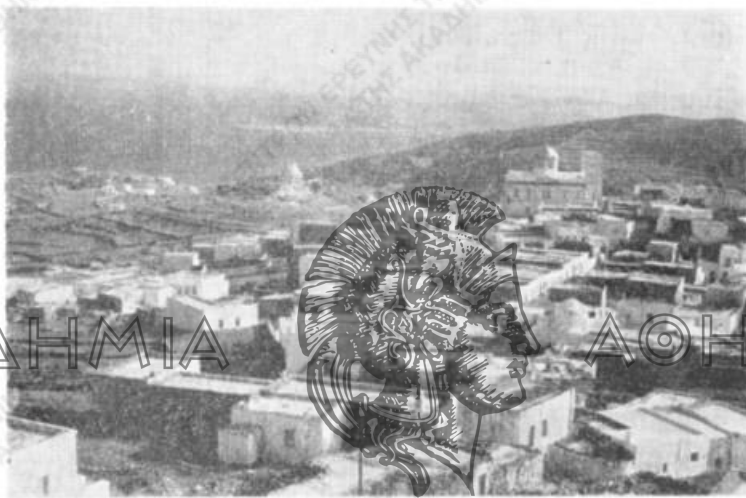
Ἡ οἰκονομία τοῦ τόπου στηρίζεται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, ἐν μέρει δὲ μόνον εἰς τὴν ἀλιείαν. Μέρος σημεῖον τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς ἀσχολεῖται ἐκ παραδόσεως καὶ εἰς τὴν ναυτιλίαν. Ἐνεκα τοῦ μικροῦ θαλασσίου διαύλου, πλάτους 960 μ., διὰ τοῦ ὁποῖου χωρίζεται ἡ νῆσος ἀπὸ τὴν Μῆλον, εὐρίσκειτο πρὸς αὐτὴν κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ σήμερον ἔτι εἰς στενάς, οἰκονομικάς καὶ πολιτιστικάς σχέσεις, ἐκ τούτου δὲ ὁ μέγεθος τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῶν Κιμωλίων δέον νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει του καὶ τὴν λαϊκὴν παράδοσιν τῆς Μήλου, ἐπίσης δὲ καὶ τὴν τῆς Σίφνου. Ἐκ τῶν νήσων τούτων κατὰ τοπικάς δημῳδεῖς παραδόσεις, ἦλθον ἔτι καὶ ἄποικοι εἰς τὴν νῆσον. Σχετικὴ εἶναι ἡ ἀκόλουθος παράδοσις: «Στὰ χρόνια τοῦ προσπάππου μου, ὅπως μοῦ ἔλεγε ὁ παπποῦς μου, ἦπесе χολέρα στὸ νησί κ' ἠξεκλήρισε τὸ νησί. Ἐμείνανε μόνο τριάντα χωρικοὶ καὶ ἕξε ναυτικοί. Στὸ Ἅγιο Πνέμα (τοποθεσία) κοντὰ ἦτονε ἓνα ἐκκλησιδάκι ὁ Ταξιάρχης. Ἐκεῖ ἓνα βράδν ἐμπήκανε νὰ κοιμηθοῦνε 13 ἄνθρωποι κ' ἐξυπνήσανε ἕξε. Ἦσαν σημαδεμένοι ἀπὸ τὴν ἀρρώστια.

Ἔτσι ἐκαταστράφηκε ὁ κόσμος ἐδῶ. Ἦρθαν μετὰ ἐδῶ διάφοροι κ' ἐκατοικήσανε, Κρητικοί, Σίφνοι καὶ ἄλλοι (χφ., σ. 87).

Ἡ παράδοσις αὕτη ἀναφέρει περὶ ἐρημώσεως τῆς Κιμώλου ἔνεκα χολέρας. Συνήθεις λοιμῳδεῖς νόσοι ἐκ τῶν ὁποίων ἐπύρχοντο τρομακτικὰ καταστροφαι τοῦ πληθυσμοῦ ἦσαν ἔτι ἡ εὐλογιά¹, κυρίως δὲ ἡ πανώλης. Μεταξὺ τῶν ἐγκαταστα-

¹ Τελευταία φθορὰ τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ τῆς εὐλογίας συνέβη τὸ 1915, ἐξ ἧς ἀπεβίωσαν τότε 26 πρόσωπα. Ἡ κατάπαισις τοῦ κακοῦ ἀπεδόθη ὑπὸ τῶν κατοίκων εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Ὁδηγήτριαν, πολιοῦχον τοῦ τόπου, διὰ πρεσβειῶν τῆς Ἁγίας μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας, τῆς ὁποίας ἔκτοτε πανηγυρίζεται μεγαλοπρεπῶς ἡ ἑορτὴ τὴν 4ην Δεκεμβρίου. Βλ. Ἰωάν. Σπ. Ράμφου, Τὰ «σωτήρια» τῆς Κιμώλου εἰς τὴν Ἁγίαν Βαρβάραν, ἐν Ἀθήναις 1954, σ. 5-6.

θέντων νέων κατοίκων ἀναφέρει ἡ παράδοσις καὶ Κρητικούς. Οὗτοι θὰ ἦλθον ἐνταῦθα, προερχόμενοι ἐκ Μήλου ἢ καὶ κατ' εὐθείαν ἐκ Κρήτης, πιθανῶς ἀμέσως μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ 1645-1669 ἢ πολὺ ἀργότερον, ἦτοι κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἔνεκα τῶν ἐπαναστάσεων τῆς Κρήτης, ὅτε ἐδημιουργεῖτο κῆμα προσφύγων ἐξ αὐτῆς πρὸς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Ἡ ἐγκατάστασις αὕτη θὰ ὑπῆρξε σημαντικὴ, εἰν κρίνωμεν ἐκ τῶν οἰκογενειακῶν ἐπιθέτων εἰς Κίμωλον τῷ 1901, ἐκ τῶν ὁποίων μεταξὺ 82 (βλ. εἰς *Ἀντ. Μηλιαράκη*, Κίμωλος, σ. 45-46) 13 φαίνονται Κρητικῆς προελεύσεως.

Εἰκ. 1. Τμήμα τοῦ συνοικισμοῦ σήμερον τῆς Κιμώλου.

Πρὸς ἐποικισμόν ἔτι ἐνταῦθα καὶ Σιφνίων περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ἡ παράδοσις, ὡς ἀνωτέρω, συμφωνεῖ καὶ ἄλλη, σχετιζομένη ὑπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς τὸ εἰς τὸ ἀνατολικὸν τῆς κωμοπόλεως ἄκρον ὑψούμενον βουνὸν Ξαπλοβούνι, ὕψους 100 μ¹, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα παρεφθάρη εἰς *Κλαψοβούνι*, διότι, ὡς παραδίδεται, ἀναβαίνοντες εἰς τοῦτο οἱ παραμεΐναντες καὶ οἰκοδομήσαντες τὸ Κάστρον τῆς Κιμώλου πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς αὐτὸ ἐποικοὶ Σίφνιοι, ἔκλαιον ἀτενίζοντες μακρὰν τὴν γενέτειραν νήσον των².

Ἡ παράδοσις αὕτη εἶναι παλαιά, δεδομένου ὅτι ὑπῆρχεν ἤδη κατὰ τὸν 18

¹ Βλ. παρὰ *Ἀντ. Μηλιαράκη*, Κίμωλος, σ. 4.

² Βλ. *Ἀντ. Μηλιαράκη*, ἔνθ' ἀν., σ. 11 σημ. 2. Ἐτέρα παράδοσις ἀναφέρει ὅτι περὶ τὸ ἔτος 1600 ἐγκατεστάθησαν εἰς Κίμωλον 12 οἰκογένειαι ἐκ Σίφνου, αἱ ὁποῖαι ἔφεραν μαζί των τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας καὶ ἔκτισαν τὴν πρώτην φερώνυμον αὐτῆς ἐκκλησίαν. Βλ. εἰς *Ἰω. Σπ. Ράμφον - Κ. Ἰ. Παπαδοπούλου*, Λαογραφικὰ τῆς Κιμώλου, ἐν Πειραιεὶ 1953, σ. 38.

αἰῶνα¹. Ὁ ἐπισκεφθεὶς τῷ 1778 τὴν νῆσον περιηγητὴς *C.S. Sonnini* (*Voyage en Grèce et en Turquie*, II, Paris 1801, σ. 25) ἀναφέρει σχετικῶς ὅτι «Le burg de l'Argentièrre est fort moderne; sa construction ne date que de 1646. Une tradition conservée parmi les habitants actuels, apprend qu'il a été commencé par des Grecs fugitifs de l'île de Siphanto, qui se tinrent cachés, pendant quelque temps, dans un bois qui en couvroit alors l'emplacement». Ἡ παράδοσις αὕτη ἀποδίδει εἰς τοὺς Σιφνίους ἐποίκους καὶ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Κάστρου τῆς Κιμώλου.

Ὁ Ἀντ. Μηλιαράκης², ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ ξενικὰ ἐπώνυμα καὶ βαπτιστικὰ ὀνόματα εἰς Κίμωλον, πιστεύει ὅτι ἐγένοντο ἐγκαταστάσεις καὶ ἐποίκων Ἑνετῶν εἰς περιόδον ἐρημώσεως τῆς νήσου, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ἐρμηνεύεται ἡ διαφορὰ εἰς τὰ ἔθιμα καὶ τὴν γλῶσσαν.

Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Μηλιαράκη περὶ ἐγκαταστάσεως ἑνταῦθα ξένων φαίνεται ὀρθή, ὥς ὅμως προκύπτει, τόσον ἐκ τῆς γλῶσσης τοῦ τόπου, ὅσον καὶ τοῦ κατὰ παράδοσιν βίου, οὗτοι οὐδεμίαν ἐπίσημὴν αἰτίαν λόγου ἤσκησαν εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν τῆς νήσου, ὅπου σημαίνει ὅτι ἀφωμοιώθησαν πρὸς τὸ γένεθρὸν στοιτεῖον.

Β'. Ἐκ τῶν κυκλομενῶν εἰς τὸν λαὸν παραδόσεων σημειώνομεν τὴν περὶ τοῦ «Θεριοῦ τῆς Λίμνης», τοποθεσίας εἰς τὴν ποτὴν παρὰ τὰ Ἑλληνικά (βλ. εἰκ 2), πρὸς δυσμὰς τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Κιμώλου. Λόγῳ πὺδ πάνω ἀπὸ τὴν Λίμνη εἶναι ἓνα πηγάδι μέσ' στὸν ποταμό. Τὸ πηγάδι εἶναι σὲ σταυροδρόμῳ. Αὐτοῦ πὺδ ἦτανε τὸ πηγάδι οἱ παλαιοὶ δὲν ἠπαίρνανε ποτὲ νερό, γιατί φοβοῦνταν τὸ Θεριὸ τῆς λίμνης, πὺδ βαστοῦσε ὅλο τὸ μέρος.

Μιά φορὰ ἦκαμε πολὺν κακὸ νερὸ (=μεγάλην βροχὴν) τὸ χειμῶνα. Τὸ νερὸ τῇ βροχῇ μὲ τὴ σαβούρα (=χῶματα) τὸ σαβούρωσε (=τὸ ἐσκέπασε) τὸ Θεριὸ κ' ἤμεινε ἡ ραχοκοκκαλιά του σὰν ἓνα καίκι μεγάλο. Ὅσοι ἤρχοντανε στὸ μέρος αὐτὸ κ' ἤμπροβαίρνανε στὸ Αὐγερινὸ (=τοποθεσίᾳ) κ' ἠβλέπανε τὸ Θεριὸ ἀλλάζανε δρόμο.

Σήμερο γὰρ κεῖνο πὺδ φωνάζει πολὺν ὠργισμένος λένε: «γιάντα κάνεις σὰν τὸ Θεριὸ τῇ λίμνης;».

Τὸ Θεριὸ αὐτὸ κανένα δὲν ἠπεύραζε». (χφ., σ. 198-199).

Εἰς τὴν διήγησιν ταύτην διασώζεται παλαιὰ δοξασία προφανῶς περὶ ἐναλίου δαίμονος. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὴν ἐγγὺς θέσιν Ἑλληνικὰ ὑπῆρχεν ἀρχαῖος οἰκισμός.

¹ Βλ. Ἰω. Ράμφον - Κ. Ἰ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄν. καὶ Ἰω. Ράμφον, Κιμωλιακά, σ. 10,

² Κίμωλος, σ. 25.

Ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης εἶναι ἡ κατωτέρω παραδόσις περὶ τοῦ Τραβουδιστοῦ εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Κιμώλου νησίδα Ἡπόληβον, ἐπισήμως Πολύαιγον. «Πέρα στήν Ἡπόληβο ὑπάρχει ἡ τοποθεσία Τραβουδιστής¹. Εἶναι σὲ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ κοντὰ στὴ θάλασσα.

Εἰκ. 2. Ἡ θάλασσα Ἡπόληβου.

Στὸ μέρος ἐκεῖνο ἀκοῦνε τὴ νύχτα τὰ πρῶτα, σφύριγμα. Ὅταν ἀρχίσῃ καὶ σφύριξαι, οἱ ψαράδες πρέπει νὰ φέρουνε ὅλα τὰ τραβουδιὰ, πᾶν ὑπάρχει φόβος νὰ μείνουν.

Ἡμένανε ἐκεῖ οἱ ψαράδες καὶ ἡψαρεύοντε.

Ὅταν ἐσφυροῦσε ἡβγάνανε μισὸ ψωμί, τὸ παίτούσανε σὲ μέρος πὺν τῶν ἐσφύριζε καὶ ἡφεύγανε καὶ ἡρχόντανε στὴν Ψάθην² καὶ ἀράζανε.

Στὸ νησί αὐτὸ ἡζοῦσε χρόνια πολλὰ ἓνας βοσκός, ὁ Δημήτρης Ἀφεντιάκης. Τὸ μαντρί (=κοπάδι) του τὸ ᾤφνε μολητὸ ἀπάνω σὲ βουνό. Ἀλλὰ τὸ ᾤβοσκε ὁ Τραβουδιστής. Λοιπὸ ὁ βοσκὸς ἡσυχάσθηκε μιά νύχτα νὰ δῇ, νὰ μὴν ἔρῃ τὸ μαντρί (=τὸ κοπάδι) καὶ πέσῃ μέσ' σι' ἀμπέλι καὶ τὸ βλέπει σωριασμένο (=συνηγμένον) καὶ ᾤστεκε καὶ ἓνας κοντὰ σὲ μαντρί.

Ὁ βοσκὸς ἐνόμιζε πὺς ἦτανε κανένα καῖκι καὶ ᾤπήαινε γιὰ νὰ τοῦ πάρῃ τὸ μαντρί. Ἔτσι γυρίζει καὶ μπαίνει σὲ σπύι καὶ παίρνει τὸ περιστροφὸ καὶ ἐχτύπησε τὸν Τραβουδιστή. Ὁ Τραβουδιστὴς τοῦ ᾤπε. «Θὰ σοῦ βγάξουνε κόκκαλα ἀπὸ τὸ ποδάρι σου». Τὴν ἄλλη μέρα, ἀφοῦ ξημέρωσε, ὁ βοσκὸς ᾤπῃε σὲ μέρος πὺν χτύπησε τὸν ἄνθρωπο (δηλ. τὸν Τραβουδιστὴ) καὶ εἶδε αἵματα. Τὰ αἵματα συνεχίζονταν στὴ Διαμαντοσπηλιά.

¹ Βλ. περὶ τοῦ τοπωνυμίου εἰς τὴν ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Κιμώλου», ἐν Ἀθήναις, ἔτ. 18 (1963), ἀρ. φύλλ. 172/73, σ. 3. Καταγραφὴν ἔτι τῶν τοπωνυμίων τῆς Κιμώλου βλ. ἐνθ' ἄν., ἀρ. φύλλ. 168/69, σ. 3.

² Ψάθην, ὁ λιμὴν τῆς Κιμώλου.

Αὐτὸς ἐφοβήθηκε καὶ δὲν μπῆκε σὴν Διαμαντοσπηλιά. Μετὰ τὸν ἐπίασε καὶ τὸν ποιοῦσε τὸ ποδάρι. Ὑστερὶς ἤνοιξε πληγὴ καὶ ἤβγαιναν κοκκαλάκια ἀπὸ τὴν πληγὴ. Ὁ κόσμος τότε τοῦ ἔλεγε: « Ἄν ἡχανούντανε ὁ Τραβουνιστής, θὰ ἔχανούντανε καὶ ὁ βοσκὸς » (χφ., σ. 196-197).

Ὁ Τραβουνιστής τῆς παραδόσεως ταύτης πρέπει νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ἦτο ὁ προστάτης δαίμων τῆς νησίδος, τὸ στοιχειό, τὸ ὁποῖον κατόκει εἰς τὴν Διαμαντοσπηλίαν.

Εἰς τοὺς χρόνους τῆς πειρατείας ἡ ὁποία ἐμάστιζε τὴν Κίμωλον¹, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς νήσους τοῦ συμπλέγματος τῶν Κυκλάδων, ἀναφέρεται παρὰδοσις περὶ ἀνεπιτυχοῦς ἀποβάσεως « κλεφτῶν ἀπὸ καΐκι » εἰς τὴν θέσιν Μοναστήρια, εἰς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς νήσου (χφ., σ. 33).

Τὸν Ἅγιον Νικόλαον, προστάτην, ὡς γνωστόν, τῶν ναυτικῶν, παρὰ τὴν ιδιότητά του ταύτην, τὸν ἔχουν εἰς Κίμωλον καὶ ὡς προστάτην « καὶ οἱ κόρες οἱ ἀνύπαντρες ποὺ ἔχει περάσει ἡ ἡλικία των καὶ οὐκ ἔχουν παντρευτῇ. Τὸν παρακαλοῦνε γιὰ νὰ παντρευτοῦν. Λένε παρακαλοῦντας, γὰρ, Ἅγιε μου Νικόλα μου, κυβερνήτη, κυβέρνα με, φανέρωσέ μου τὴν τέχνη σου » (χφ., σ. 81-82).

Ἡ πίστις αὕτη περὶ τοῦ Ἁγίου Νικόλαου προέβηκε ἀσφαλὲς ἀπὸ σχετικὴν δαμνατικὴν διήγησιν εἰς τὸ συναξάριον του, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς πτωχὸν οἰκονομειάρχην, τοῦ ὁποίου αἱ τρεῖς θυγατέρες παρέμεναν ἄγαμοι, ὡς μὴ ἔχουσαι προῦκα, ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἔπεμψε χρήματα, οὕτω δὲ ἐκείνην ὁ πατήρ των νὰ τὰς ὑπανδρεύσῃ².

Εἰς τὴν παράδοσιν περὶ τοῦ Ἁγίου Νικολαίου καὶ τοῦ Ἁγίου Κασσιανοῦ, αἰτιολογικὴν τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ δευτέρου τὴν 29ην Φεβρ., ἦτοι κάθε δίσεκτον ἔτος, διαδεδομένην εἰς τὸν νησιωτικὸν χῶρον³, ἔχει εἰσαχθῇ ἀντὶ τοῦ ὀνόματος Ἅγιος Κασσιανὸς τὸ τοῦ Ἁγίου Ὀνούφριου. « Ὁ Ἅγ. Ὀνούφριος ἔκανε παράπονον στὸ Χριστό, γιὰ τὸ τοῦ Πάτερ Νικόλα τοῦ πηγαίνουρ τόσα δῶρα καὶ ἔχει μεγάλη τιμὴ. Τοῦ λέει ὁ Χριστός: « Πήγαινε νὰ μοῦ τότε φέρῃς ἐδῶ. Ἠπῆγαινε καὶ δὲν τὸν εὔρηκε. Ξαναπήγαινε καὶ τὸν εὔρηκε καὶ ἐρχόντουνε βρεμένος, ἑλεεινός.

Ὅταν ἦλθε, τοῦ λέει ὁ Χριστός: - « Ποῦ ἦσουνε, πάτερ Νικόλα; » Ἐκιντύνευε ἕνα καράβι καὶ ἐπῆγα νὰ σώσω τοὺς ἀνθρώπους ». Βλέπεις, τοῦ λέει ὁ Χριστός, γι' αὐτὸ ἔχει τόσα δῶρα ὁ Πάτερ Νικόλας. Τὸν κατεδίκασε τότες νὰ γιορτάζῃ κάθε τέσσερα χρόνια » (χφ., σ. 233).

¹ Βλ. Ἀρτ. Μηλιαράκη, ἐνθ' ἀν., σ. 23 καὶ Ἀπ. Ἐ. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ. Β1. Τουρκοκρατία 1453-1669, Θεσσαλονίκη 1964, σ. 118.

² Βλ. Gustav Anrich, Hagios Nikolaos, Band II, Leipzig-Berlin 1917, σ. 118-123 βλ. καὶ εἰς σελ. 157-158, 221-223, 239-242, 395-96.

³ Βλ. Γ. Κ. Σπυριδάκη, ἐν Λαογρ., τόμ. 16 (1956-57), σ. 317-323, 580 καὶ Ε.Λ.Α., τόμ. ΙΓ'-ΙΔ' (1960-61), σ. 321.

Αἱ Μοῖραι εἰς τὰς δοξασίας καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ ἀπαντοῦν ὁμοίως ὥς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἑλληνικοὺς τόπους. Οὕτω λέγεται εἰς Κίμωλον ὅτι «ἅμα γεννήσῃ ἢ γυναιῖα βάζουνε στὸ τραπέζι ἕνα ποτήρι νερὸ καὶ γλυκὸ γιατί θὰ ξεθουν οἱ Μοῖρες νὰ τὸ μοιράσουν τὸ παιδί, ἢ καλὰ θὰ πάῃ ἢ κακὰ. Οἱ Μοῖρες τὸ μοιροῦνε τὸ παιδί» (χφ., σ. 70). Ἀπαντοῦν ἔτι καὶ παραδόσεις γνωσταὶ καὶ ἀλλαχοῦ, περὶ δυσμενῶν ἀποφάσεων τῶν Μοιρῶν εἰς βρέφος, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο γνωσταὶ ὑπὸ παραφυλαττόντων τὴν ἔλευσιν τῶν Μοιρῶν καὶ ὅτι παρὰ τὰς γενομένας προφυλάξεις δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐκφύγῃ τὸ αἷτομον τὸ καθορισθὲν ὑπ' αὐτῶν πεπωμένον του (χφ., σ. 70-71, 120-125, 127-131).

Αἱ Νεραΐδες καλοῦνται Ἀνεραΐδες ἢ Καλὲς Κεράδες (χφ., σ. 69-70, 208). «Οἱ παλαιές (δηλ. γυναῖκες) ἐλέγανε πὺς ὑπῆρχαν Ἀνεραΐδες» (χφ., σ. 69). Ἡ φράσις αὕτη εἶναι δηλωτικὴ ὅτι ὁ λαὸς ἀπὸ πολλοῦ ἔχει παύσει πλέον νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ὑπαρξίν των¹.

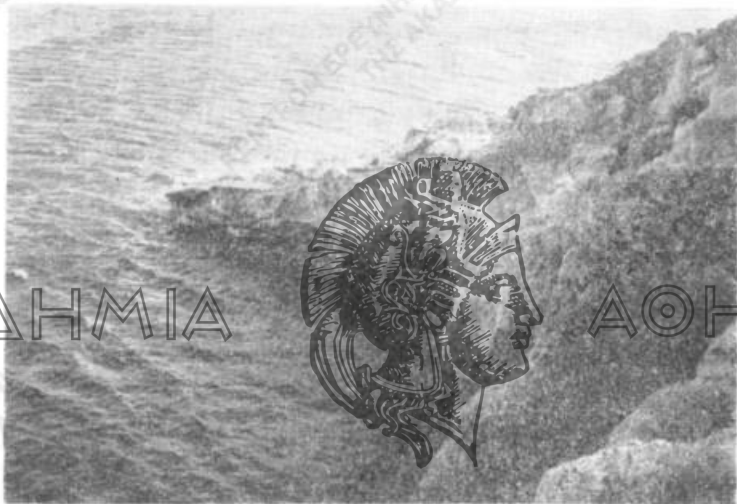

Εἰκ. 3. Ἡ τοποθεσία τῆς Ἁγίας Καλῆς κάτωθι τοῦ φαινομένου ναυδρίου πρὸς τὴν θάλασσαν.

Αἱ παραδόσεις περὶ θανατώσεως κάποτε τῶν γερόντων εἶναι καὶ ἐνταῦθα εὐρέως γνωσταὶ (χφ., σ. 33, 133-134). Οὕτω λέγεται ὅτι «μὰ φορὰ τσοὶ γέροι τσοὶ πνίανε στοῦ γέρο Νικόλα τὰ ψηλά (= παραλιακὴ τοποθεσία· χφ., σ. 133). «Τὰ παλαιὰ χρόνια τοὺς γέρους τοὺς πηγαίνανε καὶ τοὺς γκρεμίζανε στὴ θάλασσα ἀπὸ τὴν Ἁγιά Καλὴ (= τοποθεσία παρὰ τὸν κολπίσκον τοῦ ἐπινείου Ψάθῃ (χφ., σ. 33). (Βλ. εἰκ. 3, 4). «Ὅτε δὲ ὁ υἱὸς ὅστις μετέφερε τὸν πατέρα του, διὰ νὰ τὸν πνίξῃ, ἐπληροφο-

¹ Βλ. καὶ Ἱ. Βογιατζίδην εἰς περ. Ἀθηνᾶ, τόμ. 35 (1923/24), σ. 111-12.

ρήθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ὅτι καὶ αὐτός, ὅταν θὰ γηράσῃ, θὰ ριφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τὴν ἰδίαν θέσιν, οὗτος μετενόησε καὶ ἔκρυψε τὸν πατέρα του ἐντὸς σπηλαίου, ὅπου τὸν ἔτρεφε κρυφίως, ἵνα μὴ πληροφορηθῇ ὁ βασιλεὺς τὴν παραβάσιν. Μετ' ὀλίγον ὁμως ἔθεσεν ὁ βασιλεὺς στοίχημα, ποῖος θὰ ἴδῃ πρῶτος τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Ὁ νέος μὲ τὴν συμβουλὴν τοῦ πατρὸς του ἐκέρδισε τὸ στοίχημα. Ὁ βασιλεὺς, ὅτε ἔμαθε περὶ τῆς σοφίας τοῦ γέροντος, «εἶπε νὰ μὴν τοὺς σκοτώνουν τοὺς γέροντας πλιά' καὶ ἔχομε καὶ τὴν παροιμία: «Σὰν δὲν ἔχῃς γέρον, δῶσε κι ἀγόρασε» (χφ., σ. 133-134). Τῆς διηγήσεως ταύτης περὶ τοῦ σοφοῦ γέροντος, γνωστῆς καὶ διὰ τῆς λογίας παραδόσεως, κατέγραψα παραλλαγὴν ἐκ Μήλου¹.

Εἰκ. 4. Ἡ τοποθεσία «Ἁγία Καλή» πρὸς τὴν θάλασσαν.

Εἰς τὴν ἐτέραν, ὡς ἄνω, παραλλαγὴν τῆς παραδόσεως ταύτης λέγεται περὶ τῆς κατακρημνίσεως εἰς τὴν θάλασσαν τῶν γερόντων ἐκ τῆς παρὰ τὴν Ψάθην τοποθεσίας τῆς Ἁγίας Καλῆς (χφ., σ. 33· βλ. εἰκ. 3, 4).

Περὶ τοῦ τοπωνυμίου τούτου, ἀπαντῶντος καὶ εἰς μικρὰν νησίδα παρὰ τὴν Πάρον (Ἰαθηνᾶ, τόμ. 35, σ. 113), διέλαβεν ἤδη ὁ Ἰω. Βογιατζίδης εἰς ἐκτενὴ πραγματείαν του περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γλώσσης τῆς Κιμώλου², συνδέσας τὸ ὄνομα πρὸς τὴν Ἁγίαν Καλὴν, τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ μοιρολόγι τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Εἰς τοῦτο, κατὰ παραλλαγὰς ἐκ τῶν νήσων Ἀνδρου, Πάρου, Νάξου (Λαογρ. τόμ. 17, σ. 36-37), Κιμώλου (χφ., σ. 12-17), Σερύφου (Λ.Α., ἀρ. χφ. 1148, σ. 93-96), ἀπὸ πρόσφυγας ἐκ Μ. Ἀσίας (Λ.Α., ἀρ. χφ. 1132, σ. 82-85. Λ.Α., ἀρ. χφ. 1665 Γ',

1. Βλ. εἰς Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ., τόμ. 11/12 (1958-59), Ἀθῆναι 1960, σ. 292 (ἐνταῦθα καὶ βιβλιογραφία).

² Βλ. Ἀθηνᾶ, τόμ. 35 (1923/24), σ. 112-114.

σ. 76-81) καὶ Μικρασ. Χρονικά, τόμ. 4 (1948), σ. 217), ἀναφέρεται ἡ Ἁγία Καλὴ νὰ ὀνειδίζῃ, ὡς κατωτέρω, τὴν Παναγίαν, διότι αὕτη μετὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ παρεκάθισεν εἰς πένθιμον γεῦμα (τὴν μακαρίαν).

- Κ' ἡ Ἁγία Καλὴ ἐπέρασε μὲ κι ἄλλοι Ἰουδαῖοι.
- «Ποῖος εἶδε γιὸ στὸ σταύρωμα καὶ μάννα στὸ τραπέζι;»
- Ἁγία Καλή, μὲ ψύχραρες καὶ νὰ σὲ βρῇ τὸ κοῖμα.
 Ἄμε ποὺ νὰ σὲ χτίσουνε ἀνάμεσα πελάγου
 νὰ σὲ δέρῃ ἡ θάλασσα, νὰ σὲ βαρῇ τὸ κῦμα
 οὔτε λιβάρι οὔτε κερὶ νὰ σὲ δοξολογοῦνε,
 μόνο μὲ τὰ διαφόκερα νὰ σὲ καπνολογοῦνε (χφ., σ. 16).

Ὁ Ἱ. Βογιατζίδης (ἐνθ' ἂν., σ. 114), ὑποστηρίζει, ὅτι εἰς τὴν ἀνύπαρκτον εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἑορτολόγιον Ἁγίαν Καλὴν σώζεται «ἀπήχησις τῆς ἀνὰ τὰ παρῶν καὶ τὰς ἑλληνικὰς νήσους ἀρχαίας λατρείας τῆς Πελαγίας Ἀφροδίτης καὶ τῆς Ἰσιδος». Εἰς νεωτέραν μελέτην του κατόπιν *Μελέται καὶ λαογραφία τῆς νήσου Ἀνδρου* (ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιτοπίου μελέτης, τόμ. Α' 1949, σ. 208-209, Ἀνδριακά Χρονικά, τόμ. 4 (1949-1955), διατυπώνει τὴν ἑρμηνείαν, ὅτι εἰς τὴν παράδοσιν περὶ τῆς Ἁγίας Καλῆς ὑπάρχει ἐπιβίωσις τῆς ἀρχαίας λατρείας τῆς Ἰσιδος. Προσέτι, ὅτι τῆς ἀντικατάστασός κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους τῆς Καλῆς Φοινιχούνας διὰ τῆς Ἁγίας Καλῆς.

Ὁ Κ. Ρωμαῖος, ἀκολουθῶν τὸν ἀπὸ Κ. Α. Ρωμαῖον (Προσφορὰ εἰς Στίλπ. Κυριακίδην, 1953, σ. 573-74) ἔχει τὴν γνώμην ὅτι εἰς τὴν Ἁγίαν Καλὴν ὑπόκειται ἐπιβίωσις τοῦ ἀρχαίου μύθου τῆς Ἰνουῦς, ἥτις ριφθεῖσα εἰς τὴν θάλασσαν παρέμεινεν εἰς αὐτὴν ὡς δαίμων ὑπὸ τὸ ὄνομα Λευκοθέα, ἀναφερομένη καὶ ὡς Καλή¹.

Γ'. Ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς δημώδους ποιήσεως ἄδονται «τὰ τραβούδια», ἥτοι τὰ δίστιχα, τὰ ἐκ παραδόσεως, κυρίως ὁμως καὶ νέα, τὰ ὁποῖα συνθέτονται ὑπὸ τῶν τραβουδιστῶν (=τραγουδιστῶν), αὐτοσχεδιαζόντων, ἐκ τῶν πολυστίχων δὲ τὰ λυρικά, μὲ ἐρωτικὸν περιεχόμενον.

Ὑπὸ τὸν ὅρον «τραβούδια» νοοῦνται ὅσα «τραβουδοῦνται» (=ἄδονται). Μεταξὺ τούτων περιλαμβάνονται κυρίως τὰ δίστιχα (βλ. χφ., σελ. 259, 260). Τὸ μὴ ἄδόμενον τραγούδι ἢ δίστιχον, ἀπλῶς δὲ ἀπαγγελλόμενον, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ αὐτοσχεδίον, λέγεται *περαστό* (χφ., σελ. 77, 259).

Εἰς πλήρη ὑποχώρησιν εὐρίσκονται τὰ πολυστίχα τραγούδια, τὰ ὁποῖα κα-

¹ Βλ. Κωνστ. Ρωμαῖον, Τὸ Μοιρολόγι τῆς Παναγίας, Ἀρχεῖον Πόντου, τόμ. 19 (1954), σ. 209-211.

λοῦνται *ρίμες* (χφ., σελ. 259). Ἀκριτικά ἄσματα κατεγράφησαν μόνον 3 (ἴτοι τῆς Ἀνδρειωμένης κόρης ποῦ καταδιώκεται ὑπὸ Σαρακηνοῦ (χφ., σ. 312-313) τοῦ ὕπνου τοῦ ἀγούρου καὶ τῆς λυγερῆς (χφ., σ. 313-314) καὶ τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Προσφύρη (χφ., σ. 228-29). Τῶν δύο τελευταίων ἠχογραφήθη καὶ ἡ μελωδία (βλ. ἀρ. εἰσαγ.μουσικῆς 7313 καὶ 7342).

Κατεγράφησαν ἐν συνόλῳ 130 πολύστιχα τραγούδια (*ρίμες*), ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς Δέσποινας Ἰ. Λογοθέτη, ἡλικίας 78 ἐτῶν, ἀγραμμ. καὶ τῆς Μαρίας Λεων. Κάτση, ἐτῶν 65, ἀγραμμ. Σχετικῶς μὲ τὴν μουσικὴν ἐκτέλεσιν παλαιότερον τῶν τραγουδιῶν ἀναφέρει ἡ πρώτη πληροφορορήτρια τὰ ἑξῆς. «Στὸ χορὸ τὸν παλιὸ καιρὸ ἐπιάνανε καὶ τὰ κορίτσια. Ἐχορεύγαμε μὲ τὰ τραγούδια, γιὰτὶ τότε δὲν ὑπῆρχανε ὄργανα. Σὲ γάμους καὶ σὲ πανηγύρια ἐχορεύγαμε μὲ τὰ τραγούδια. Ἡ μιὰ κοπέλλα ἔλεγε τὸ τραγούδι καὶ σὲ κάθε στίχο τὸ ἐπανελάμβαναν οἱ ἄλλες κοπέλλες» (χφ., σ. 51).

Σημειωτέον προσέτι ὅτι οἱ χοροὶ εἰς παλαιότερους χρόνους ἐγίνοντο συνήθως εἰς τὰ ἁλώνια (χφ., σ. 153).

Ἡ συνήθεια αὕτη τῆς μουσικῆς ἐκτέλεσεως τραγουδιῶν πρὸς συνοδείαν τοῦ χοροῦ, ἐλλείπει ποικιλικῆς μουσικῆς, ἐνέχει ὁδισθεῖαν σημασίαν, διότι ἐκ τῆς κοίσεως τῆς τῶν τραγουδιῶν δύναται νὰ ἐρρανευθῇ ἡ πιστὴ συντήρησις τῶν εἰς τὴν μνήμην τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ χρόνου.

Ἐκ τῶν καταγραφέντων ἁσμάτων τὸ κατεπύρω ἔχει περιεχόμενον τὰς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου (χφ., σ. 147).

Στισοὶ εἰκοσι εἶναι γλεντιστῆς
καὶ καλὸς τραγουδιστῆς.

Στισοὶ τριάντα εἶναι ἀντρειωμένος
καὶ στὸν κόσμον ξακουσμένος.

5 Στισοὶ σαράντα νοικοκύρης
καὶ καλὸς караβοκύρης.

Στισοὶ πενήντα γιὰ ὁδηγῇ (ὁδηγῇ)
ἂν ἔχῃ κεφαλὴ καλή.

Τὸ ἐξήντα γέρονται,

10 ἀρνιθοτυφλεῦνται.

Τὸ ἑβδομήντα καμπουργέει

καὶ τσοὶ μάτσες (μαγκοῦρες, βακτηρίας) του μαζεύνει.

Τσοὶ ὀγδόντα εἶν' ἡ κακὴ του.

Τὸ ἑνενήντα τότε βαργιοῦνται κ' οἱ δικοὶ του.

15 Νὰ μὴν τζοὶ φτιάσῃ τὸ ἑκατὸ
μόνο νὰ φύγῃ ἀπὸ ἴδω.
Γοργὰ καὶ ξέβγαλὲ τονε
καὶ ἀπὸ ἴδω πᾶρέ τονε.

(Υπηγ. : Μαρία Λεωνίδου Κάτση, ἐτῶν 65, ἀγράμμ.)

Τὸ δημῶδες ποίημα τοῦτο ἔχει μακρὰν παραδόσιν, συνεχιζομένην ἐκ τῆς Ἀρχαιότητος¹.

Τὰ παραμύθια λέγονται *παραβολές* (χφ., σ. 241, 242, 244).

Δ'. Ἐκ τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ παραθέτομεν τὴν κάτωθι παραδόσιν. «Ὅταν ἐγεννήθηκεν ὁ Χριστός, τὸ πρόβατο τὸν ἔγλειψε μέσα στὴ μαντζιαούρα (φάτνη), τὸ ἴδιο καὶ τὸ βουδί, ὁ γάδαρος τὸν τοινοῦσε καὶ τὸ κατσίκι τὸν κουτούλανε. Ὁ Ἰωσήφ ἔπῃε νὰ πάρῃ λίγα κάρβουνα, γιὰ νὰ ζεστάνῃ τὸ μωρὸ Ἐπῇε νὰ τὰ πάρῃ ἀπὸ τὸν βοσκό, ἀλλὰ αὐτὸς δὲν εἶχε κάμει ἐλεημοσύνη ποτές του κι ἅμα τὸν εἶδανε τὸν Ἰωσήφ τὰ σκυλιὰ ἐπαισίανε καὶ δὲν τὸν ἐπειράζανε. Τὰ πρόβατα τὰ ποδοσκάλισε καὶ δὲν ἐπαισίανε καθόλου ἀπὸ τὴν θέσι των.

«Ὅταν ἔπῃε κοντὰ ὁ Ἰωσήφ, ὁ βοσκὸς αὐτὸς ἀπείχε τὴν μάτσα του (= ἀγκλίτσα καὶ δὲν τοῖς κούνησε. Ἐτέντωσε τὸ χεῖρά του καὶ ἔβαλε τὰ κάρβουνα ἀπαισιμένα καὶ δὲν ἐκπιάσατε. Ἐνῶ εἶδε ὁ βοσκὸς αὐτὰ τὰ πατάματα, λέει: — «τί νύκτα εἶναι τούτη ἀπόψε; Τὰ σκυλιὰ μου δὲν ἐδοκίμαζαν τὰ ποδοβάτα μου δὲν ἐκουνηθήκανε ἀπὸ τὴν θέσι των. Τὸ ραβδί μου δὲν τοῖς κούνησε. Τότες σηκώθηκε καὶ ἐκεῖνος καὶ τὸν κλούθηξε. Ὁ βοσκὸς εἶχε στὴν πλάτη του μιά προβιά ὀλόχουσι. Ὅταν ἔφταξε στὴν σπηλιά εἶδε τσοὶ ἀγγέλοι πὺν ἔψαλλαν τὸ Χερουβικό. Εἶδε τὸ μωρὸ πὺν ἦτανε στὴν μαντζιαούρα καὶ ἤβγαλε τὴ χρυσὴ προβιά ἀπὸ τοῦ ταγάρι του καὶ τὴν ἦδωκε νὰ τήνε στρώσουν στὸ βρέφος» (χφ., σ. 135-136).

Πιστεύεται ἔτι ὅτι τὰ βόδια ὁμιλοῦν κατὰ τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς τῆς πρώτης τοῦ ἔτους. Οὕτω «τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τῆς Πρωτοχρονιάς², ὅταν βάλωμε τίς μπουνκιές τὸ Χριστόψωμο μέσα στὶς μαζιαούρες (= πάχνες) τῷ βοδιῷ θὰ γκόψωμε (= θὰ φύγωμε), γιὰ νὰ μὴν ἀκούσωμε πὺν θὰ κουβεντιάσουν τὰ ζῶα. Θὰ πὺν τὰ παρόπονά των. Ἐμένα ἔβαλε πολὺ, σ' ἔσένα ὀλίγο» (χφ., σ. 89).

Τὸ μαντικὸν ἔθιμον κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς παραμονῆς τῆς 24 Ἰουνίου καλεῖται ἐνταῦθα Ἀκλήδονας (χφ., σ. 253-55). Κατὰ τὴν ἐξαγωγήν ἐκ τῆς ὑδρίας τῶν

¹ Βλ. Β. Λασιόρα, Αἱ ἡλικίαι τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου κατὰ Σόλωνα καὶ κατὰ τὴν δημώδη νεοελληνικὴν παράδοσιν, Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, τόμ. 21 (1946), σ. 257-263.

² Ἡ πληροφοριοδοτικὴ ἐσφαλμένως εἶπεν ἐνταῦθα περὶ τῆς παραμονῆς τῆς Πρωτοχρονιάς, διότι τὸ ἔθιμον γίνεται τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων. Βλ. Ἰω. Σπ. Ράμ-φον - Κ. Γ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἀν., σ. 49.

μαντικῶν σημαδιῶν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ἐνώπιον συγκεντρώσεως ἴδεται κατὰ τὴν ἐξαγωγήν ἐκάστου σημαδιοῦ (τοῦ ἀκλήδονα) ἀνὰ ἓν δίστιχον μὲ τὴν παρατι-
θεμένην μελωδίαν¹.

Δὼ - σε μου τ' ἄρ - γυ - - - ρὰ κλειδιά μέ - - -
τό - μαρ - γα - ρι - - - τά - - - ρι - - - , ν' ἄ -
νοί - - - ζω τὸν - ἄ - - κλή - δο - να στ' Ἀ - - -
- Γίαν - νιοῦ - τῇ - - - Ὁ - ρί - στε - - -
- ρὰ κλειδιά μου τ' ἄρ - γαν - ρι - - -
τά - - - ρι - κί ἂ - νοί - - - ξε τὸν - ἄ - - -
κλή - δο - να στ' Ἀ - - - Γίαν - νιοῦ τῇ - - - χά - ρι

Τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο παλαιότερον ὡς Πρωτοχρονιά², ἐτελεῖτο ἁγιασμὸς εἰς κάθε σπίτι καὶ εἰς τὰ ποιμνιοστάσια (μάντρες) (χφ., σ. 8), τὴν δὲ παραμονὴν τοῦ Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρ.) οἱ κάτοικοι μαζεύουν ξηρὰ κλαδιὰ εἰς τοὺς δρόμους καὶ τὰ καίουν. Ἡ φωτιά αὐτὴ εἰς τὴν ὁποίαν καίεται καὶ ὁ στέφανος τῆς

¹ Μουσικὴ καταγραφή ὑπὸ τοῦ συντ. μουσ. Σπυρ. Περιστερή.

² Τὸ ἔθιμον ἀπαντᾷ καὶ εἰς ἄλλους ἑλληνικοὺς τόπους καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς νήσους. (Βλ. εἰς Λαογρ., τόμ. 14 (1952), σ. 271 - 272, Ἑπετ. Λαογρ. Ἀρχ., τόμ. 5 (1945/49), σ. 85 - 86, τόμ. 11/12 (1958 - 59), σ. 256, 293, τόμ. 13/14 (1960 - 61), σ. 379. Τῆς συνηθείας ταύτης σώζεται μαρτυρία ἐκ τοῦ 12 αἰῶνος. Βλ. Φ. Κουκουλέ, Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου, Τὰ λαογραφικά, Β', 1950, σελ. 8 σμμ. 4.

Πρωτομαγιάς, λέγεται *κάψαλος*. Τὸν κάψαλον τὸν ὑπερπηδοῦν τρεῖς φορές τὰ παιδιά, παλαιότερον δὲ καὶ οἱ ἡλικιωμένοι (χφ., σ. 303-304, 311). Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ C. S. Sonnini (ἐνθ' ἄν., σ. 20), προσθέτων, ὅτι οἱ ὑπερπηδῶντες τρεῖς τὴν πυρὰν ἀπήγγελλον εὐχὰς διὰ τῶν ὁποίων ἐπεκαλοῦντο «l'assistance divine, la conservation de leur santé pendant l'année suivante, aussi-bien que des vendanges abondantes». Ὡς προστάτις τῆς νήσου λατρεύεται ἡ Παναγία ἢ Ἐδηγήτρια (᾽Οδηγήτρια) τελουμένης μεγάλης πανηγύρεως τὴν 21 Νοεμβρ.¹

Κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τῆς 15 Αὐγ., τὸ ἑσπέρας, ψάλλεται ἐκ παραδόσεως εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τῆς Εὐαγγελιστρίας ἐπιτάφιος θρῆνος εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, περιφερομένου κατόπιν τοῦ ἐπιταφίου διὰ τῶν ὁδῶν τῆς κωμοπόλεως. Σημειωτέον ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο τοῦ ἐπιταφίου εἰς τὴν Παναγίαν ἀπαντᾷ ἔτι καὶ εἰς τὴν Ἰκαρίαν (βλ. ἐν Λαογρ., τόμ. 12, σ. 288) καὶ ἄλλας νήσους (Τήνον, καὶ Σάμον).

Ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ κάτωθι ἔθιμον ἀντιμαρτυρίας. «Τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τὴν παραμονὴ τὸ βράδυ πάνε στὴν Ἐκκλησίαν οἱ νεωγένειες ἄρτους μὲ σφραγίδες. Μετὰ τὸν ἑσπερινὸν ὁ παπὰς θὰ δώσῃ πτὴν νύκτα τρεῖς ἀλάλια ἢ καὶ σὲ νέο μιὰ σφραγίδα ἀπὸ τὸν ἅγιον. Αὐτὸ το κομμάτι ἢ κομμάτι θὰ τὸ βάλῃ κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι πρὶν κοιμηθῇ καὶ θὰ πῇ:

Ἄγια μου Κοιμήσῃ μου,
δετόρου θυγατέρα,
ποὺ πέρασες τὴν ἔρημο,
τὴν Αἴγυπτο, τὴν κολυμπήθρα τοῦ γαλοῦ,
5 τὴ μαρμαροχρυσόσηγή,
νὰ μὴ φάς,
νὰ μὴν πιῇς,
ἃ δὲν ἔρθῃς νὰ μοῦ πῇς
ἢ καλὸ ἢ κακὸ
10 γιὰ τὸ νέο π' ἀγαπῶ.

Αὐτὸ θὰ τὸ πῇ τρεῖς βραδυές. Κ' ἐκείνη θὰ πᾶν νὰ τῆς τὸ πῇ στὸ ὄνειρό της ποῖον θὰ πάρῃ»².

¹ Βλ. Ἰωάν. Σπ. Ράφου-Κ. Ἱ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄν., ἐν σ. 40.

² Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀναφέρεται ἤδη ὑπὸ τοῦ J. Th Bent, *The Cyclades or Life among the Insular Greeks*, London 1885, σ. 49 Βλ. καὶ εἰς μετάφρασιν ὑπὸ Στέλλας Ἱ. Ράφου, εἰς τὴν ἐφημ. «Μῆλος», ἐν Ἀθήναις, ἔτ. 10, 1933, σελ. 49 ἀρ. φύλλ. 207, σ. 2. Ἡ μαντικὴ συνήθεια αὕτη μὲ διαφορὰς τινας ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν Μῆλον βλ. Ἀρ. Μ. Ταταφάνη, Οἱ Κληδονισμοί, Νεοελλ. Ἀνάλ., τόμ. Α' (1870-72), σ. 335. Πρβλ. καὶ Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικά Σύμμεικτα, τόμ. Γ', 1931, σ. 112.

Εἰς τὴν μορφὴν ταύτην τῆς ὄνειρομαντείας ἔχουν ἀντικατασταθῇ οἱ Μοῖρες, τῶν ὁποίων γίνεται συνήθως ἐπίκλησις¹, διὰ τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης.

Πιστεύεται ὅτι «κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὸν ἄγγελόν του πού τὸν ἀκολουθεῖ κάθε μέρα ἀπὸ ἑπτὰ χρονῶ μέχρι νὰ ποθάνῃ². Ὁ ἄγγελος εἶναι ξανθός, τὸν κλονθεῖ τὸν ἄνθρωπο. Ὁ πονηρὸς εἶναι ὁ μαῦρος» (χφ., σ. 224).

Ε'. Κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου ἐδίδοντο κατ' ἔθος εἰς τοὺς νεονύμφους ὑπὸ τῶν γονέων τῶν τὰ ἐξῆς: «Στὸ κορίτσι ἔδιδε ὁ πατέρας τὸ κρεββάτι, καναπέ, κασσέλα, τὰ ροῦχα ἀπὸ τὴν ἀκίνητη περιουσία παίρνει τὸ ἀνάλογό της. Στὸν ἄντρα δίνουν τὸ τιλάρο (=στρωμα), τὴν κασσέλα του, τὰ κιλίμια του (=κουβέρτες), καὶ ἀπαρατήτως τὸ 'κόμισμα. Ἡ πρώτη δουλειὰ εἶναι ἡ εἰκόνα πού θὰ πάρῃ ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ πατέρα του (χφ., σ. 309).

Εἰς περίπτωσιν διαλύσεως τοῦ γάμου, ἕνεκα τοῦ θανάτου ἑνὸς τῶν συζύγων ἄνευ τέκνων, ἡ προῖξ ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πατρικοδότην. «Ὅταν τὸ ἀντρώγονο δὲν ἔκανε παιδιὰ καὶ πέθαινε ἕνας, ὁ χῆρος ἡ χήρα δὲν ἐκληρονομοῦσε. Ἡ προῖκα ἐγύριζε στὸν πατέρα» (χφ., σ. 309). Τὸ ἐθῆμα τοῦτο, ὡς γνωστόν, ἦτο κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς χοῦσιν καὶ εἰς ἄλλας νήσους.

Τὸ δικαίωμα τῆς διαβάσεως διὰ μέσου ξένου ἐκκλήτου, ὅταν τὸ δικαίωμα νὰ περάσωμε ἀπὸ ἕνα ἄλλο ξένο χωριὸν νὰ πάμε στὸ δικό μας τὸ λέμε ἀμπατή» (χφ., σ. 308).

ΣΤ'.—Ἐκ τῶν πρώτων ἐνεργειῶν τοῦ γεωργοῦ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς σπορᾶς εἶναι τὸ φκολόγημα (εὐχολόγημα) τοῦ σπόρου³. «Ὅταν πρωτοβρέξῃ, θὰ διαλαλήσῃ ὁ παπᾶς (δηλ. θὰ στείλῃ ντελάλη νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν κόσμον) ποιὰ μέρα θὰ φκολόησῃ τὸ σπόρο.

Κάθε γεωργὸς θὰ βάλλῃ σ' ἕνα ντρουβαδάκι λίγο γέννημα, δυὸ τρεῖς ὀκάδες στάρι καὶ κριθαίρι μαζί, μέσα στὸ ντρουβαδάκι θὰ βάλλῃ λίγα κουκκιά, ἕνα κεφάλι σκόρδο, κρεμμύδι καὶ ροῦδι.

Θὰ τὰ πάῃ στὴν ἐκκλησία νὰ τ' ἀγιάσῃ ὁ παπᾶς, δηλαδὴ θὰ τὰ ραντίσῃ μὲ

¹ Βλ. εἰς Λαογρ., τόμ. 8 (1921/25), σ. 559 καὶ Κρητικά, τόμ. Α' (1930-33), σ. 47, (Κατσιδώνι Κρήτης).

² Περὶ τῆς πίστεως ταύτης, ἥδη ἐκ τῆς Ἀρχαιότητος, βλ. Γ. Κ. Σπυριδάκη, Τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν ἔθιμα τῶν Βυζαντινῶν ἐκ τῶν Ἀγιολογικῶν πηγῶν. Ἑπετ. Ἑτ. Βυζαντ. Σπουδῶν, τόμ. 20 (1950), σ. 100.

³ Βλ. περὶ τοῦ ἐθίμου καὶ Ἱ. Κ. Βογιατζίδην, εἰς περ. Ἀθηνᾶ, τόμ. 35. σ. 120 καὶ περιγραφὴν τοῦ φκολοήματος εἰς τὴν ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Κιμῶλου», ἔτ. 14 (1959), ἐν Ἀθήναις, ἀρ. φύλλ. 130/31, σ. 3.

ἀγιασμό πρώτα καὶ μετὰ μὲ κρασί· λέμε πὼς τὰ μεθ᾽ ὃ παπᾶς. Τὸ σπόρο θὰ τὸν φέρωμε μετὰ στὸ σπίτι. Τὴν ἡμέρα πού γίνεται τὸ φκολόημα οἱ γεωργοὶ πᾶνε στὸ σπίτι τοῦ παπᾶ καὶ τοὺς κάνει τραπέζι· ἐκεῖ τρώγουν καὶ πίνουν μὲ ἔξοδα τοῦ παπᾶ». (χφ., σ. 25-26).

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐθίμων κατὰ τὴν σποράν, εἶτα δὲ τὸν θερισμὸν καὶ τὸν ἄλωνισμόν (χφ., σ. 26-27, 28, 29, 31-32) σημειώνομεν τὸ κατωτέρω σχετικὸν πρὸς τὴν μετὰ τὸ ἄλώνισμα καὶ τὸ λίχνισμα παραλαβὴν τοῦ γεννήματος (σιτηρῶν) ἀπὸ τὸ ἄλώνι. «Τὸ καθαρισμένο γέννημα τὸ κάνομε σωρὸ μέσα στ' ἄλώνι. Τὸ σωρὸ αὐτὸ θὰ τὸν σταυρώσωμε. Θὰ κάμωμε ἓνα σταυρὸ μὲ ἀμπελόβεργα ἢ ἀκάρωνα (=σφεδηλιά). Θὰ τὸν προσκυνήσῃ ὁ λιχνιστὴς καὶ μετὰ θὰ τὸν καρφώσῃ στὴν κορυφὴ τοῦ σωροῦ τοῦ γεννηματιοῦ, νὰ πάῃ μέσα βαθιὰ στὸ σωρὸ. Μετὰ μὲ τὸ φτυάρι, θὰ κάμῃ τρεῖς βολὲς τρεῖς κύκλους γύρω στὸ σωρὸ ἀρχίζοντας ἀπὸ κάτω, ἀνεβαίνοντας εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ σωροῦ. Μετὰ θὰ κάμῃ σταυρὸ μὲ τὸ φτυάρι στὴν κορυφή. Στὴν κορυφὴ μετὰ τοῦ σωροῦ πάλιν εἶναι σταυρωμένος θὰ κάμῃ μὲ τὸ φτυάρι ἓνα μικρὸ σταυρὸ πάνω στὸ γέννημα. Μετὰ θὰ βάλῃ ὁ λιχνιστὴς πάνω στὸ φτυάρι λίγο καρπὸ, νὰ τὸν προσκυνήσῃ καὶ πρῶτα βγάλῃ τὸ καπέλλο του καὶ κάμῃ καὶ τὸ σταυρὸ του.

Ἐνὰ προσκυνήσῃ τὸν καρπὸ τοῦ ἔξω, πάλιν στὸ φτυάρι, θὰ καρφώσῃ (παγίωσ) τὸ φτυάρι μὲ τὸν καρπὸ μέσα στὸ σωρὸ. Θὰ πάσῃ ἀκόμη καὶ τρία ἄλλα διχάλια καὶ θὰ τὰ καρφώσῃ νὰ σχηματισθῇ μὲ τὰ φτυάρια μαζὶ σταυρός.

Ὅσοι βρεθοῦν μέσα στὸ ἄλώνι τὴν ὥρα τοῦ σταυρώματος θὰ κάτσουνε ὅλοι, γύρω σισοὶ ἀντραλικοὶ τοῦ ἄλωνιοῦ «γὰ νὰ κάσῃ ὁ σωρός». Μετὰ θ' ἀρχίσῃ τὸ μέτρημα τοῦ σωροῦ σὲ κοιλιά. Τὴν ὥρα πού μετροῦ τὸ γέννημα, ὅταν γεμίσῃ τὸ πρῶτο κοιλὸ νὰ τὸ ρίξῃ στὸ σάκκο θὰ πῇ: «Ἕνας ὁ Θεός»· στὸ δεύτερο κοιλό: «Δυὸ ἢ Κερὰ ἢ Παναγιά»· «τρία: ἢ Ἀγία Τριάδα», Τέσσερα: σταυρός· νὰ ψοφήσῃ ὁ Ποπὼς (=ὁ Ποπῶφ ἦταν Τοῦρκος φορατζής), πέντε: Κυρίε μου, πέμπε.

Μετὰ ἀρχίζομε νὰ γεμίζομε ἄλλο σάκκο καὶ λέμε τὰ ἴδια. Τὴν ὥρα πού γίνεται τὸ μέτρημα τοῦ σωροῦ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ περάσῃ κανένας ἄλλος μπροστὰ ἀπὸ τὸ σωρὸ. Ὅταν μετρηθῇ τὸ γέννημα θὰ ποῦμε «Καλὸ φάγωμα». (Τὸ κοιλὸ πάει 10-12 ὀκάδες). (χφ., σ. 31-32).

Ἡ σύντομος ἐπισκόπησις αὕτη τῆς συλλεχθείσης λαογραφικῆς ὕλης δεικνύει μετὰ τῆς γλώσσης, τῆς ὁποίας τὴν διαλεκτικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν τῶν Σιφνίων διεπίστωσεν ὁ Ἱ.Κ. Βογιατζίδης (βλ. ἐν Ἀθηνᾶ, τόμ. 35, σ. 75-79), ὅτι ὁ λαϊκὸς ἐκ παραδόσεως πολιτισμὸς τῆς Κιμῶλου ἀνήκει εἰς τὸν νησιωτικόν, εἰδικώτερον εἰς τὸν Κυκλαδικόν, μὲ ἐπιδράσεις, ὡς ἐλέγχθη ἤδη, ἐξ ἐποικισμῶν καὶ ἐπικοινωνίας πρὸς τὰς γειτονικὰς νήσους Σίφνον καὶ Μῆλον, ἰδίᾳ τὴν πρώτην, πρὸς δὲ καὶ τὴν Κρήτην.

R É S U M É

Mission folklorique à Kimolos du 14 au 29 août 1963

par Georges K. Spyridakis

L'île de Kimolos se trouve près de l'île de Milos; elle appartient au groupe des Cyclades, îles de la mer Egée.

Nous possédons sur la tradition de la civilisation populaire de Kimolos des informations provenant des voyageurs, qui l'ont visitée pendant les siècles passés, surtout C. S. Sonnini (Voyage en Grèce et en Turquie, tome second. Paris 1801, pp. 4-74), et plus anciennement P. de Tournefort (Relation d'un voyage du Levant, Paris, tome I, 1717, pp. 57-599) J. Th. Bent (1885) et autres.

Nous possédons également des études plus récentes sur l'histoire générale de l'île par divers auteurs (voir bibliographie, p. 304).

Pendant ses deux semaines de recherches folkloriques (14-29 août 1963), l'auteur a noté un riche matériel (plus de 32 pages, qui se rapporte aux diverses manifestations de la vie matérielle, sociale et spirituelle du peuple. Il a enregistré également sur bandes de magnétophone 75 chansons folkloriques et danses populaires. Il a tourné aussi sur films cinématographiques de 16 m/m: a) la cérémonie d'un mariage (mœurs matrimoniales); b) scènes de tissage populaire; c) une fête populaire patronale du 15 août, célébrée en l'honneur de la Vierge (fête de l'Assomption) etc.

L'auteur fait dans son étude des remarques générales sur le riche et important matériel collectionné. Ainsi, sur l'origine de l'installation des habitants actuels de Kimolos, il a noté des légendes selon lesquelles la population de l'île aurait été exterminée jadis par une épidémie de choléra. L'île, déserte, a été ensuite de nouveau peuplée par des habitants venus des îles de Sifnos et de Crète. Les habitants actuels de Kimolos seraient les descendants de ceux-ci. En effet, ces légendes, font écho à des faits réels. Nous croyons qu'après le 17ème siècle (voir pp. 305-306) des Crétois se sont installés dans cette île. La légende de l'établissement des habitants de Sifnos à Kimolos, a été déjà mentionnée au 18ème siècle par Sonnini (voir p. 307). Au lieu nommé «Hellenika», sur le rivage ouest de l'île où se trouvait dans l'antiquité un petit village, est localisée une légende selon laquelle près de la mer vivait un monstre. L'auteur remarque que cette lé-

gende provient d'une croyance antique et du culte d'un démon de la mer. (voir p. 307).

Près de Kimolos, il y a une île déserte nommée «Ipolivos». Son nom officiel est «Polyaighos». On raconte que dans le passé on entendait sur cette île, pendant la nuit, une voix qui chantait. Lorsque le chanteur chantait il n'existait aucun péril pour l'auditeur, mais lorsqu'il sifflait, celui qui l'entendait était en danger et devait s'éloigner.

L'auteur remarque qu'il s'agit ici d'un démon, protecteur de l'île, c.à.d. de ce qu'on nomme communément «stichiò» (Esprit). (voir pp. 308-309).

Saint Nicolas, connu comme protecteur des marins, est honoré aussi par les jeunes filles qui veulent se marier. L'auteur suppose que ce culte (voir p. 309) provient d'un récit hagiologique du Saint, selon lequel celui-ci par un miracle a permis la réalisation du mariage des filles d'un pauvre.

A été notée également la légende de saint Cassien et de saint Nicolas laquelle, comme on sait, est connue aussi en Russie et en Bulgarie. (voir *Osk. Looritz, Der heilige Kassian und die Schalkjahrlegende*, Helsinki 1954 (F.R. Comm. No. 149) A Kimolos Saint Cassien, dont la fête est célébrée tous les quatre ans, le 25 Février, est remplacé par Saint Onoufrios (voir p. 309). Les légendes sur les Moires, lesquelles déterminent le destin de chaque personne à sa naissance, sont largement propagées dans l'île, ainsi que les légendes concernant les Néréides (Fées), qui ont les caractéristiques des nymphes de l'antiquité. (voir p. 310).

Ensuite, l'auteur mentionne la légende «du vieillard savant et de la gérontoctonie» (voir pp. 310-311) et fait des commentaires sur Sainte Kali, lieu dit situé près du rivage du port de Psathi. (voir fig. 3 et 4).

Ste Kali, qui n'est pas comprise officiellement parmi les Saints de l'Eglise, est connue du peuple par un chant sur la crucifixion de Jésus-Christ, qui est chanté le Vendredi Saint.

On a émis l'opinion que Ste Kali constitue la survivance de la légende antique de Ino, laquelle se jeta à la mer et y demeura sous le nom de Leukothea, ou encore de Kali, ou du culte antique d'Isis-Fortuna.

Des 130 chansons populaires notées par l'auteur on publie le texte (voir p. 313-14) d'un chant relatif aux différents âges de la vie humaine. Celui-ci a une origine ancienne, que nous trouvons déjà chez Solon (voir Comptes - Rendus de l'Académie d'Athènes, tom. 21, pp. 257—263).

A la page 315 est publiée la musique des chansons (distiques), chantées

pendant le jeu de la divination (τοῦ «Κλήδονα»), pratiqué lors de la fête du Saint Jean qui a lieu le 24 juin, et qui coïncide avec le solstice d'été. (voir p.315).

Le peuple connaît divers récits sur le comportement des animaux (moutons, chèvres, boeufs) pendant la naissance de Jésus. On en publie un, originaire de Kimolos. (voir p. 314). La veille du jour de Noël, le peuple croit, qu'a un certain moment, les animaux s'entretiennent entre eux (voir p. 314). Par suite d'influences ecclésiastiques, les cultivateurs considèrent le 1er septembre comme premier jour de l'année; c'est pourquoi sont attachés à ce jour diverses coutumes agraires.

Le soir de la fête de la Sainte-Croix (14 septembre), après le coucher du soleil, on allume des feux dans les rues et les petits enfants sautent par dessus. Jadis les adultes prenaient aussi part à ce jeu. Dans ces feux on brûle également les couronnes du 1er mai (voir pp. 315-16).

L'auteur relate aussi diverses us et coutumes populaires telles que la coutume de divination qui se fait le soir de la veille de la fête de Sainte Catherine (25 november; voir pp. 316-17). La croyance populaire selon laquelle chaque personne a son ange gardien qui l'accompagne journellement pendant toute sa vie (voir p. 317). Les coutumes matrimoniales, des usages du droit coutumier, la coutume de la bénédiction des grains par le prêtre avant l'ensemencement, et enfin parmi bien d'autres les coutumes en usage pendant la moisson et le battage du blé. (voir pp. 317-318).

B'

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΙΣ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ
(8 ΙΟΥΛ.-7 ΑΥΓ. 1963)

ΥΠΟ ΔΗΜΗΤΡ. Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Τὸ θέρος τοῦ 1962 ἐπραγματοποίησα κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μηνιαίαν λαογραφικὴν ἀποστολὴν εἰς τὰ Ζαγοροχώρια τῆς Ἠπείρου, ἡ ὁποία περιορίσθη κατ' ἀνάγκην μόνον εἰς ὀλίγα χωρία τοῦ Δυτικοῦ Ζαγορίου, ἐξ ὧν συνεκέντρωσα ποικίλον ὕλικόν καὶ ἠχογράφησα ἀρκετὰς μελωδίας δημοδῶν ἑσμάτων¹.

Ὡς ἦτο φυσικόν, τὸ ὕλικόν τοῦτο δὲν ἦτο ἐπαρκὲς διὰ νὰ μᾶς δώσῃ πλήρη εἰκόνα μιᾶς τόσοσιν ἐκτεταμένης περιοχῆς, ὥς εἶναι τὰ Ζαγοροχώρια. Διὸ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ὑποδείξει τοῦ κ. Διευθυντοῦ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, ἀπεφάσισε νὰ ἀναθέσῃ εἰς ἐμὲ τὴν διενέργειαν καὶ δευτέρας ἐνταῦθα λαογραφικῆς ἀποστολῆς,

¹ Βλ. ἀνωτ. σ. 245 κ.ἐξ. τοῦ παρόντος τόμου.